

УДК 343.14:347.962

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2025-3-20>**Хитра Андрій Ярославович,**

кандидат юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1,

Львівський державний університет внутрішніх справ,

вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7125-1953>

ПІДТРИМАННЯ ПРОКУРОРОМ ОБВИНУВАННЯ В СУДІ: ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТ І ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Анотація. У статті досліджено правову природу та процесуальні особливості підтримання прокурором державного обвинувачення в суді як однієї з конституційних функцій прокуратури України. Проаналізовано нормативно-правове регулювання діяльності прокурора в судовому провадженні за Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 року, виокремлено основні повноваження державного обвинувача на різних стадіях судового розгляду. Здійснено порівняльно-правовий аналіз інституту підтримання публічного обвинувачення в Україні та зарубіжних країнах (США, Німеччині, Франції, Великій Британії). Розглянуто актуальну судову практику Верховного Суду України щодо питань зміни обвинувачення, відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення та розмежування понять публічного і приватного обвинувачення. Виявлено проблемні аспекти реалізації функції підтримання обвинувачення в умовах змагального кримінального процесу, зокрема питання забезпечення процесуальної самостійності прокурора, критерії оцінки ефективності його діяльності, механізми взаємодії з потерпілим у кримінальному провадженні. Обґрунтовано необхідність удосконалення методики підготовки прокурора до участі в судовому засіданні та підвищення рівня професійної компетентності державних обвинувачів. Запропоновано рекомендації щодо оптимізації процедури підтримання обвинувачення з урахуванням позитивного європейського й американського досвіду.

Ключові слова: підтримання обвинувачення, прокурор, державне обвинувачення, судове провадження, змагальність, Кримінальний процесуальний кодекс України, порівняльно-правовий аналіз.

Khytra Andrii. Prosecutor's support of prosecution in court: procedural aspect and comparative legal analysis

Abstract. The article examines the legal nature and procedural features of the prosecutor's support of public prosecution in court as one of the constitutional functions of the Prosecutor's Office of Ukraine. The normative-legal regulation of prosecutor's activity in judicial proceedings under the Criminal Procedural Code of Ukraine 2012 is analyzed, the main powers of the public prosecutor at different stages of trial are distinguished. A comparative legal analysis of the institute of public prosecution support in Ukraine and foreign countries (USA, Germany, France, Great Britain) has been carried out. The current case law of the Supreme Court of Ukraine on issues of changing charges, prosecutor's refusal to support public prosecution and differentiation between public and private prosecution is considered. Problematic aspects of implementing the function of supporting prosecution in the conditions of adversarial criminal proceedings are identified, in particular, issues of ensuring prosecutor's procedural independence, criteria for evaluating effectiveness of their activities, mechanisms of interaction with the victim in criminal proceedings. The necessity of improving the methodology of prosecutor's preparation for participation in court sessions and increasing the level of professional competence of public prosecutors is substantiated. Recommendations for optimizing the prosecution support procedure are proposed, taking into account positive European and American experience. The study reveals that despite seemingly different legal traditions, prosecutors in various systems share common challenges related to balancing their dual role as both representatives of state interests and guardians of justice. The article emphasizes the importance of prosecutorial discretion and independence as key factors in ensuring fair trials and protecting human rights in criminal proceedings.

Key words: support of prosecution, prosecutor, public prosecution, judicial proceedings, adversarial system, Criminal Procedural Code of Ukraine, comparative legal analysis.

Вступ. Підтримання прокурором державного обвинувачення в суді є однією з найважливіших конституційних функцій органів прокуратури України, що безпосередньо впливає на реалізацію завдань кримінального судочинства та забезпечення справедливої правосуддя. Відповідно до статті 131-1 Конституції України, в Україні діє прокуратура, яка здійснює підтримання публічного обвинувачення в суді [1, с. 64]. Ця функція реалізується через діяльність прокурора як учасника судового провадження, який представляє інтереси держави та суспільства у притягненні винних осіб до кримінальної відповідальності.

Реформування прокуратури України, розпочате у 2014 році прийняттям нового Закону «Про прокуратуру» [2], та запровадження з 2012 року нового Кримінального процесуального кодексу України [3] суттєво змінили правовий статус прокурора в кримінальному провадженні. Як зазначає Велика Палата Верховного Суду, конституційною функцією прокурора і засадою судочинства є підтримання прокурором публічного обвинувачення в суді [4, с. 1].

Актуальність дослідження зумовлена постійним розвитком нормативної бази, існуванням теоретичних і практичних проблем реалізації функції підтримання обвинувачення в умовах змагального процесу, а також необхідністю гармонізації національного законодавства із європейськими стандартами.

Мета статті полягає у комплексному аналізі правової природи, процесуальних особливостей і проблемних аспектів підтримання прокурором обвинувачення в суді з урахуванням судової практики та порівняльно-правового дослідження зарубіжного досвіду.

Матеріали та методи. Методологічну основу дослідження становить система загальнонаукових і спеціальних методів пізнання. Діалектичний метод використано для розкриття сутності підтримання обвинувачення як динамічного процесу. Формально-юридичний метод застосовано для аналізу нормативно-правових актів. Порівняльно-правовий метод дав змогу виявити спільні та відмінні риси інституту підтримання публічного обвинувачення в Україні й зарубіжних країнах.

Емпіричну базу становлять рішення Верховного Суду України за 2023–2025 роки, рішення Конституційного Суду України, матеріали Європейської комісії з ефективності правосуддя (CEPEJ), дані Бюро статистики юстиції США [5; 6]. Системно-структурний метод застосовано для виокремлення етапів підтримання обвинувачення, метод аналізу судової практики – для визначення тенденцій правозастосування.

Результати. *Правова природа та процесуальний порядок підтримання прокурором обвинувачення.* Підтримання державного обвинувачення є основною функцією прокуратури з конституційним закріпленням. КПК України визначає державне обвинувачення як процесуальну діяльність прокурора, що полягає у доведенні перед судом обвинувачення з метою забезпечення кримінальної відповідальності особи [3, с. 5]. Це підкреслює активний характер діяльності, спрямованої на притягнення винної особи до відповідальності.

Велика Палата Верховного Суду роз'яснила, що конституційне поняття «публічне обвинувачення» і процесуальне «державне обвинувачення» є тотожними за змістом та означають діяльність прокурора від імені держави [4, с. 2]. Правовий статус прокурора визначається статтею 36 КПК України, яка наділяє його правами сторони обвинувачення: підтримання обвинувачення, відмова від нього, зміна або висунення додаткового обвинувачення, оскарження судових рішень [3, с. 21–22].

Підтримання обвинувачення здійснюється на всіх стадіях судового провадження. У підготовчому засіданні прокурор вирішує питання про можливість розгляду, підстави закриття провадження, заходи забезпечення [3, с. 156]. Під час судового розгляду прокурор викладає обвинувачення, досліджує докази, допитує учасників, виголошує обвинувальну промову. Верховний Суд у постанові від 3 квітня 2025 року зазначив, що неоголошення обвинувального акта не порушує права прокурора на підтримання обвинувачення, якщо він повною мірою використав свої повноваження [10, с. 2].

Важливими є повноваження щодо зміни обвинувачення (стаття 338 КПК) та відмови від його підтримання (стаття 340 КПК).

У разі зміни обвинувачення суд зобов'язаний роз'яснити потерпілому право підтримувати обвинувачення в первісному обсязі [12, с. 1]. За відмови прокурора потерпілий може самостійно підтримувати обвинувачення, і провадження набуває статусу приватного [4, с. 3].

Порівняльно-правовий аналіз зарубіжного досвіду. У **США** система побудована на засадах змагальності з широкою дискрецією прокурора. Федеральні прокурори працюють під керівництвом Міністерства юстиції [13, с. 2]. За даними Бюро статистики, у 2005 році в офісах прокурорів штатів працювало близько 78 тисяч співробітників [14, с. 1]. Верховний суд США встановив обов'язок прокурора передавати захисту виправдувальні докази (*Brady v. Maryland*, 1963) [13, с. 3].

У **Німеччині** прокуратура підпорядковується Міністерству юстиції та діє за принципом легальності – обов'язок порушувати переслідування за достатніх підстав. Німецький прокурор має обов'язок об'єктивності, досліджує всі обставини справи [15, с. 2]. **Франція** має схожу систему з принципом *opportunité* – свободою розсуду щодо порушення переслідування [15, с. 3]. У **Великій Британії** Служба королівської прокуратури (CPS) приймає рішення на основі критеріїв достатності доказів і суспільного інтересу [13, с. 2].

Порівняльний аналіз виявив дві моделі: континентальну (Німеччина, Франція) з обов'язком об'єктивності й англо-американську (США, Велика Британія) зі змагальністю та дискрецією. Українська модель після реформ еволюціонувала до змішаного типу [17, с. 256]. За даними Ради Європи, у 2022 році середній показник у Європі – 12 прокурорів на 100 тисяч населення, при цьому у 14 державах – членах ЄС призначення здійснюється незалежними органами [16, с. 2; 6, с. 3].

Проблемні аспекти та шляхи вдосконалення. Основними проблемами є: недостатня процесуальна самостійність прокурора через відомчий тиск; невисока якість обвинувальних актів та підготовки прокурорів [18, с. 2]; неузгодженість позицій прокурора і потерпілого; складність реалізації принципу об'єктивності в змагальному процесі.

Конституційний Суд підкреслив важливість гарантій незалежності прокурора [8, с. 4]. Для вирішення проблем доцільно: законодавчо закріпити персональну відповідальність прокурора й обмежити втручання керівництва; удосконалити систему підготовки та якісного контролю обвинувальних актів [9, с. 3]; конкретизувати механізм узгодження позицій прокурора і потерпілого; запровадити етичні стандарти діяльності прокурорів. Корисним є досвід США з обов'язком розкриття виправдувальних доказів та Німеччини з принципом об'єктивності [13, с. 3; 15, с. 2].

Висновки

1. Підтримання прокурором державного обвинувачення є конституційною функцією з подвійною природою: процесуальна діяльність прокурора та засада судочинства. Правовий статус визначається Конституцією, Законом «Про прокуратуру», КПК України та судовою практикою Верховного Суду.

2. Процесуальний порядок охоплює всі стадії судового провадження. Основні повноваження: викладення обвинувачення, дослідження доказів, обвинувальна промова, зміна або відмова від обвинувачення, оскарження рішень. Ефективність залежить від якості підготовки та професійної компетентності прокурора.

3. Порівняльний аналіз виявив континентальну модель (Німеччина, Франція) з обов'язком об'єктивності й англо-американську (США, Велика Британія) з дискрецією. Українська модель після реформ є змішаною. Позитивний досвід: американська дискреція, німецько-французька об'єктивність, етичні стандарти.

4. Основні проблеми: недостатня самостійність прокурора, низька якість обвинувальних актів, неузгодженість позицій прокурора й потерпілого, складність реалізації об'єктивності. Рішення: законодавче посилення незалежності, удосконалення підготовки, механізми узгодження позицій, етичні стандарти.

Перспективи досліджень: механізми забезпечення незалежності прокурора, критерії оцінки ефективності, психологічні аспекти діяльності, інститут угод у кримінальному провадженні.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР (зі змінами і доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII (зі змінами і доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2–3. Ст. 12.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI (зі змінами і доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.
4. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 17 жовтня 2019 року у справі № 357/2053/16-к (провадження № 13-14к/19). URL: <https://bl.od.court.gov.ua/sud1506/pres-centr/news/744407/> (дата звернення: 01.07.2025).
5. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). European judicial systems – Efficiency and quality of justice. CEPEJ Studies No. 30. Strasbourg: Council of Europe, 2024. 286 p. <https://doi.org/10.15779/cepej-2024>.
6. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: The 2024 EU Justice Scoreboard. Brussels: European Commission, 2024. 89 p.
7. Подкопась С. В. Прокуратура в механізмі держави та системі правоохоронних органів України: організаційно-правовий аспект : монографія. Харків : Константа, 2020. 404 с.
8. Рішення Конституційного Суду України від 1 березня 2023 року № 1-п(II)/2023 у справі за конституційною скаргою Василенка Сергія Миколайовича. URL: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/572-prokuratura> (дата звернення: 01.07.2025).
9. Методика підготовки прокурора до підтримання державного обвинувачення. URL: <https://studies.in.ua/prokuratura-ukr-shpora/4277-metodika-pdgotovki-prokurora-do-pdtrimannya-derzhavnogo-obvinuvachennya.html> (дата звернення: 01.07.2025).
10. Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 3 квітня 2025 року у справі № 545/4271/21. URL: <https://lexinform.com.ua/sudova-praktyka/neogoloshennya-prokurorom-obvynuvalnogo-akta-v-sudi-ne-porushuye-jogo-prava-na-pidtrymannya-vysunutogo-obvynuvachennya/> (дата звернення: 01.07.2025).
11. Дьомін Ю. М. Підтримання державного обвинувачення у справах про шахрайство : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2011. 20 с.
12. Ухвала Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. Обов'язок роз'яснити потерпілому право підтримувати обвинувачення в раніше пред'явленому обсязі після його зміни прокурором КПК України покладає на суд. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1747046/> (дата звернення: 01.07.2025).
13. Judiciaries Worldwide. Comparative Criminal Procedure. URL: <https://judiciariesworldwide.fjc.gov/comparative-criminal-procedure> (дата звернення: 01.07.2025).
14. Perry S.W. Prosecutors in State Courts, 2005. *Bureau of Justice Statistics Special Report*. Washington, DC: U.S. Department of Justice, 2006. 12 p.
15. Thaman S.C. Public Prosecutors in the United States and Europe: A Comparative Analysis with Special Focus on Switzerland, France, and Germany. Cham: Springer International Publishing, 2014. 357 p. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-04504-7>.
16. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ). Efficiency and quality of justice in Europe: the Council of Europe publishes its 2024 report. Strasbourg: Council of Europe, 2024. URL: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/efficacite%20et-qualite%20de-la-justice-en-europe-le-conseil-de-l-europe-publie-son-rapport-2024> (дата звернення: 01.07.2025).
17. Татаров О. Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико-правові та організаційні засади : монографія. Київ : Правова єдність, 2019. 560 с.
18. Підстави повернення обвинувального акта прокурору. WikiLegalAid. URL: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Підстави_повернення_обвинувального_акта_прокурору (дата звернення: 01.07.2025).

References:

1. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28 chervnia 1996 roku No. 254k/96-VR (zi zminamy i dopovnnenniamy) [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of June 28, 1996 No. 254k/96-VR (as amended)] (1996). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine]*, No. 30, Art. 141 [in Ukrainian].
2. Pro prokuraturu: Zakon Ukrainy vid 14 zhovtnia 2014 roku No. 1697-VII (zi zminamy i dopovnnenniamy) [On the Prosecutor's Office: Law of Ukraine of October 14, 2014 No. 1697-VII (as amended)] (2015). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine]*, No. 2–3, Art. 12 [in Ukrainian].
3. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13 kvitnia 2012 roku No. 4651-VI (zi zminamy i dopovnnenniamy) [Criminal Procedural Code of Ukraine: Law of Ukraine of April 13, 2012 No. 4651-VI (as amended)] (2013). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine]*, No. 9–10, No. 11–12, No. 13, Art. 88 [in Ukrainian].

4. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 17 zhovtnia 2019 roku u spravi No. 357/2053/16-k (provadzhennia No. 13-14ks19) [Resolution of the Grand Chamber of the Supreme Court of October 17, 2019 in case No. 357/2053/16-k (proceeding No. 13-14ks19)]. Retrieved from: <https://bl.od.court.gov.ua/sud1506/pres-centr/news/744407/> (accessed 01.07.2025) [in Ukrainian].
5. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) (2024). European judicial systems - Efficiency and quality of justice. CEPEJ Studies No. 30. Strasbourg: Council of Europe. <https://doi.org/10.15779/cepej-2024> [in English].
6. European Commission (2024). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: The 2024 EU Justice Scoreboard. Brussels: European Commission [in English].
7. Podkopaiev, S.V. (2020). *Prokuratura v mekhanizmi derzhavy ta systemi pravookhoronnykh orhaniv Ukrainy: orhanizatsiino-pravovyi aspekt* [Prosecutor's Office in the mechanism of the state and the system of law enforcement agencies of Ukraine: organizational and legal aspect]. Kharkiv: Konstanta [in Ukrainian].
8. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 1 bereznia 2023 roku No. 1-r(II)/2023 u spravi za konstytutsiinoiu skarhoiu Vasylenka Serhii Mykolaiovycha [Decision of the Constitutional Court of Ukraine of March 1, 2023 No. 1-r(II)/2023 in the case on the constitutional complaint of Vasylenko Serhii Mykolaiovych]. Retrieved from: <https://ccu.gov.ua/storinka-knygy/572-prokuratura> (accessed 01.07.2025) [in Ukrainian].
9. Metodyka pidhotovky prokurora do pidtrymannia derzhavnoho obvynuvachennia [Methodology of prosecutor's preparation for supporting public prosecution]. Retrieved from: <https://studies.in.ua/prokuratura-ukr-shpora/4277-metodika-pdgotovki-prokurora-do-pdtrimannya-derzhavnogo-obvynuvachennia.html> (accessed 01.07.2025) [in Ukrainian].
10. Postanova Kasatsiinoho kryminalnogo sudu u skladi Verkhovnoho Sudu vid 3 kvitnia 2025 roku u spravi No. 545/4271/21 [Resolution of the Criminal Cassation Court as part of the Supreme Court of April 3, 2025 in case No. 545/4271/21]. Retrieved from: <https://lexinform.com.ua/sudova-praktyka/neogoloshennya-prokurorom-obvynuvalnogo-akta-v-sudi-ne-porushuye-jogo-prava-na-pidtrymannya-vysunutogo-obvynuvachennia/> (accessed 01.07.2025) [in Ukrainian].
11. Diomin, Yu.M. (2011). Pidtrymannia derzhavnoho obvynuvachennia u spravakh pro shakhraistvo [Supporting public prosecution in fraud cases]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Odesa: National University "Odesa Law Academy" [in Ukrainian].
12. Ukhvala Kasatsiinoho kryminalnogo sudu u skladi Verkhovnoho Sudu. Oboviazok roziasnyty poterpilomu pravo pidtrymuvaty obvynuvachennia v ranishe prediavlennomu obsiazi pislia yoho zminy prokurorom KPK Ukrainy pokladaie na sud [Decision of the Criminal Cassation Court as part of the Supreme Court. The obligation to explain to the victim the right to support the prosecution in the previously presented scope after its change by the prosecutor is imposed by the CPC of Ukraine on the court]. Retrieved from: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1747046/> (accessed 01.07.2025). [in Ukrainian].
13. Judiciaries Worldwide (n.d.). Comparative Criminal Procedure. Federal Judicial Center. Retrieved from: <https://judiciariesworldwide.fjc.gov/comparative-criminal-procedure> (accessed 01.07.2025) [in English].
14. Perry, S.W. (2006). Prosecutors in State Courts, 2005. Bureau of Justice Statistics Special Report. Washington, DC: U.S. Department of Justice [in English].
15. Thaman, S.C. (2014). Public Prosecutors in the United States and Europe: A Comparative Analysis with Special Focus on Switzerland, France, and Germany. Cham: Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-04504-7> [in English].
16. European Commission for the Efficiency of Justice (CEPEJ) (2024). Efficiency and quality of justice in Europe: the Council of Europe publishes its 2024 report. Strasbourg: Council of Europe. Retrieved from: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/efficacit%C3%A9-et-qualit%C3%A9-de-la-justice-en-europe-le-conseil-de-l-europe-publie-son-rapport-2024> (accessed 01.07.2025). [in English].
17. Tatarov, O.Yu. (2019). *Dosudove provadzhennia v kryminalnomu protsesi Ukrainy: teoretyko-pravovi ta orhanizatsiini zasady* [Pre-trial proceedings in the criminal process of Ukraine: theoretical, legal and organizational principles]. Kyiv : Pravova yednist [in Ukrainian].
18. Pidstavy povernennia obvynuvalnogo akta prokuroru [Grounds for returning the indictment to the prosecutor] (2024). WikiLegalAid. Retrieved from: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Підстави_повернення_обвинувального_акта_прокурору (accessed 01.07.2025) [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 29.07.2025

Дата прийняття статті: 04.09.2025

Опубліковано: 27.10.2025

